

פרפראות

פאר

במדבר שבועות תשפ"א

לשון הרע

הורג

ארבעים

וחמשה

מסכת ערכין ט"ו ע"ב

פרפראות פאר

לשון הרע הורג ארבעים וחמשה

ערכין ט"ו ע"ב

מפתח נושאים במדבר שבועות תשפ"א

א, לשון הרע הורג ארבעים וחמשה, ערכין דף ט"ו ע"ב
 ב, תורה ניתנה באש במים ובמדבר מכוון לכתוב ארץ ציה ועיף בלי מים
 ג, ביאור במה שהתורה נתנה באש במים ובמדבר
 ד, השם גרם לרפיון או הרפיון גרם לשם רפידים שרפו ידיהם
 ה, ישיבת רות עם נערות בועז מקציר שעורים עד כלות קציר חיטים
 ו, לסיום מסכת סוטה הנלמד בימי הספירה
 ז, ערב שבועות הוא יום טוב-טבוח וביאור הכתוב חץ שוחט-שחוט
 ח, למה נקבע חג השבועות ביום החמישים והתורה ניתנה ביום נ"א
 ט, ביאור הרמ"ע מפאנו שהביא המגן אברהם לתרץ
 י, ענפי אילן בביהכ"נ בשבועות הוא להינצל ממלאך המוות
 יא, למה לא חשש מלאך המוות בדוד המלך ממה שהיה אצל אליהו ואלישע
 יב, חכמתה של רות ע"ד המהרש"א היתה שהוציאה עצמה מכלל עני
 יג, חכמתה של רות ע"ד העקידה במ"ש המות יפריד בינך וביני וביאור ובמותם לא נפרדו
 יד, ביאור ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה ע"ד הנ"ל
 טו, בדרך העקידה יש לברר במה שאמר הכתוב ובמותם לא נפרדו
 טז, ביאור האלשיך הקי בכתובים בחייהם ובמותם לא נפרדו וכי המות יפריד ביני ובינך
 יז, ביאור נוסף בחכמתה של רות
 יח, למה השווה דהע"ה את התורה לדבר שיש לו ערך כספי
 יט, מה היה כסף הקידושין שקידש הקב"ה את ישראל
 כ, אי LAVE האי יומא בדרך הלצה
 כא, ערב שבועות הוא יום טבוח-טבוח וביאור הכתוב חץ שוחט-שחוט
 כב, טעמים לאכילת מאכלי חלב בשבועות

כג, יש לבאר למה לא רצו ההרים להתאחד במריבתם על קבלת התורה
 כד, קושיית השפת אמת, שאינה מובאת בספרי השפת אמת
 כה, טעם נאה למה ביקש רב יוסף ביום עצרת שיעשו לו עגלה משולשת
 כו, איך קיבלו התורה ממשה שהיה כאחד המלאכים בשמים
 כז, ביאור המהר"ל למה היה צריך לחזר אחר כל האומות
 כח, דוד המלך הותר ע"י צניעותה של שרה, ורות המשיכה דרכה
 כט, מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה ילקה ביום זה

א, לשון הרע הורג ארבעים וחמשה מסכת ערכין דף ט"ו ע"ב

איתא בגמרא (ערכין דף ט"ו ע"ב) א"ר חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב, (משלי י"ח כ"א) "מות וחיים ביד לשון", וכי יש יד ללשון, לומר לך מה יד ממיתה, אף לשון ממיתה. אי מה יד אינה ממיתה אלא בסמוך לה, אף לשון אינה ממיתה אלא בסמוך לה, ת"ל, (ירמיהו ט"ז ז') "חץ שחוט לשונם". אי מה חץ עד ארבעים וחמשים אמה, אף לשון עד ארבעים וחמשים (כלומר, בין ארבעים לחמישים שהם ארבעים וחמש) עכ"ל הגמרא.

ב, תורה ניתנה באש במים ובמדבר מכוון לכתוב ארץ ציה ועיף בלי מים

כתיב (במדבר א' א'), "וידבר ה' אל משה במדבר סיני,

איתא במדרש (במדבר רבה פרשה א' פסקה ז'), "וידבר ה' אל משה במדבר סיני", למה במדבר סיני, מכאן שנו חכמים, בגי' דברים ניתנה התורה, באש, ובמים, ובמדבר,

במדבר מנין, שנאמר, (במדבר א' א'), "וידבר ה' אל משה **במדבר**

באש מנין, שנאמר, (שמות י"ט י"ח) "והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' **באש**"

רבו הבוארים בעם לתת טעם בהבנת דבריהם,

במים מנין, שנאמר, (שופטים ה' ד') "ה' בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום, ארץ

ועוד יש ביאור אחר ביאור

רעשה, גם שמים נטפו, גם עבים נטפו **מים**, הרים נזלו מפני ה', זה סיני, מפני ה' אלקי ישראל",

וכך אפשר לפרש, אש, הוא ביטול היצה"ר ע"י אש התורה, **כדאיתא בגמרא**, (קידושין ל' ע"ב) תנא דבי ר' ישמעאל, בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ, שנאמר (ירמיה כ"ג כ"ט) "הלא כה דברי כאש נאם ה', וכפטיש יפוצץ סלע", ע"כ, ורק באש התורה אפשר לבטל היצה"ר,

במדבר מנין, שנאמר, (במדבר א' א'), "וידבר ה' אל משה **במדבר** סיני", ע"כ,

במים, כדכתיב (ישעיהו נ"ה א') "הוי כל צמא לכו למים", לתורה (רש"י) **ומדבר**, הוא מקום שאין בו מים,

רבו הבוארים בעם, לתת טעם בהבנת דבריהם, ועוד יש ביאור אחר ביאור

וכך הוא פירושו, לימוד התורה יכול להיות רק ע"י **ביטול היצר**, וצמאון לתורה כאיש המבקש מים **במדבר**, כדברי הכתוב (תהילים ס"ג), "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי, בארץ ציה ועיף בלי מים".

וכך אפשר לפרש, באש, הוא ביטול היצה"ר ע"י האש, **כדאיתא בגמרא**, (קידושין ל' ע"ב) תנא דבי ר' ישמעאל, בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ, שנאמר (ירמיה כ"ג כ"ט) "הלא כה דברי כאש נאם ה', וכפטיש יפוצץ סלע", ע"כ, ורק באש התורה אפשר לבטל היצה"ר,

ד, השם גרם לרפיון או הרפיון גרם לשם רפידיים שרפו ידיהם

במים, כדכתיב (ישעיהו נ"ה א') "הוי כל צמא לכו למים", לתורה (רש"י)

כתיב (שמות י"ז ח') **כתיב** (שמות פרק יט א) בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני: **כתב רש"י** (שמות י"ט ב'), מהמכילתא, **ויסעו מרפידיים** - למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שברפידיים היו חונים, בידוע שמשם נסעו, **אלא**, להקיש נסיעתן מרפידיים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידיים בתשובה, ע"כ,

ומדבר, הוא מקום צמאון למים,

וכך הוא פירושו, לימוד התורה יכול להיות רק ע"י **ביטול היצר**, וצמאון לתורה כאיש המבקש מים **במדבר**,

כדברי הכתוב (תהילים ס"ג), "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי, בארץ ציה ועיף בלי מים".

ג, ביאור במה שהתורה נתנה באש במים ובמדבר

איתא בגמרא (בכורות ה' ע"ב) אמר ר' חנינא שאלתי את ר' אליעזר בבית מותבא רבא (בבית המדרש הגדול) מאי לשון **רפידיים**, ואמר לי **רפידיים שמה**,

כתיב (במדבר א' א'), "וידבר ידוד אל משה במדבר סיני",

כתנאי רבי אליעזר אומר **רפידיים שמה**, ר' יהושע אומר **שריפו עצמן מדברי תורה**, קושית העיון יעקב במה חולקים ר' אליעזר ור' יהושע

איתא במדרש (רבה במדבר פרשה א' פסקה ז'), **באש מנין**, שנאמר, (שמות י"ט י"ח) "והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ידוד **באש**,

עיון יעקב על **עין יעקב** מאת הרב הגאון הגדול המובהק **מוהר"ר יעקב ריישר ז"ל**, בעהמ"ס **חק יעקב** ושו"ת **שבות יעקב**, מקשה מה לשון **רפידיים**, ר' אליעזר אומר

במים מנין, שנאמר, (שופטים ה' ד') "ידוד בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום, ארץ רעשה, גם שמים נטפו, גם עבים נטפו **מים**

חיי שלושה נפשות שבעולם שהם נפש הצומח, ונפש הבהמה, ונפש האדם, המים בחג הם חיי נפש הצומח, והעומר של שעורים הוא חיי נפש הבהמה, כדאמר ר' פיק דפסחים (דף ג') שעורים נעשו יפות א"ל צא ובשר לחמורים, ובמסי סוטה (ט"ו) אמר ר' תביא מנחת שעורים שהוא מאכל בהמה, ושתי הלחם של חטין היו, והוא חיי נפש האדם כמ"ש רש"י בשמעתין, ואני שמעתי דרבי יהודה לטעמיה, דהא אזלא כמאן דאמר בסנהדרין (דף ע, ע"ב)

והוא מבואר, שאמר הכתוב מהחל חרמש וגוי שהוא קציר שעורים, תחל לספור שבעה שבועות, הכונה בו, כי בצאתם ממצרים שנקראו חמורים, והיו ישראל גם כן בלא מצות לא היו ראויים רק למאכל בהמה שהן שעורים עד ספירת שבעה שבועות ע"ש הכתוב (משלי ב' ד') "אם תבקשנה ככסף וכמ"ט מונים תחפשנה, וגוי ודעת אלקים תמצא" שהוכנו אז לדעה שמביא מאכל חטים שאז קבלו התורה, וע"כ מביא ב' הלחם מחטים שמביא הדעת כדאמר ר' בפי בן סורר (סנהדרין ע"ב), וע"כ אמרו בפי מי שמת (ב"ב קמ"ז ע"א) יו"ט של עצרת ברור זרעו חטין (עיי"ש במהרש"א ביאור נאה), וע"כ אמר מהחל חרמש בקמה שהוא קציר שעורים מאכל בהמה, תספור נ' יום עד הבאת ב' הלחם שבאה מן החטין לקבל דעה, וחכמת התורה, עכ"ל המהרש"א,

לפיכך ישבה רות עם נערות בעוז מקציר שעורים עד קציר חטים

עד"ז מבואר היטיב, מה שאמר הכתוב, "והמה באו בית לחם בתחלת קציר שעורים", "ותדבק בנערות בעוז ללקט עד כלות קציר השעורים וקציר החטים", פירוש שבאה משדי מואב, בבחינת שעורים ללא דעת, וישבה שם ללמוד דעת עד כלות קציר חטים שהוכנה אז לדעה שמביא מאכל חטים, כנ"ל

ו, לסיום מסכת סוטה הנלמד בימי הספירה

הכתוב עושה עושר ולא במשפט מכוון לעשירותם של רבי אלעזר בן עזריה ורבי אלעזר בן חרסום

איתא בגמרא (סוטה דף מט עמוד ב) משמת רבי אלעזר בן עזריה - בטלו עטרות חכמה, שעטרת חכמים עשרם, ע"כ,

רפידים שמה, ר"י אומר שרפו ידיהם מד"ת לכאורה הדבר תמוה, במה פליגי, דודאי כ"ע מודו שכך שם העיר, ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, אלא שניתן להדרש, א"כ במאי פליגי

באמרם כתנאי תירוץ העיון יעקב שנחלקו אם השם גרם לרפיון או הרפיון גרם לשם,

ומתרוץ, ונ"ל בדרך הפשוט, דקושית המקשן הוא, מה לשון רפידים, דמאי אתי לאשמעינן הפסוק שמלחמת עמלק נעשה ברפידים, מה נ"מ,

וקאמר ר"א, רפידים שמה, כלומר שמה של העיר גרם, שישראל רפו ידיהם מד"ת, ור' יהושע ס"ל, דשם העיר לא היה נקרא כן מתחלה אלא ע"ש המאורע שאירע לישראל נקרא כך, וק"ל, ע"כ לשון העיון יעקב. עוד י"ל שאינם חולקים וכל אחד מבאר פסוק אחר

לפי דברי המכילתא, יש לומר, שר' יהושע מפרש, רפידים הראשון, כשבאורבי אליעזר מפרש, נסיעתן מרפידים, שהיה בתשובה, וע"ז אמר רפידים שמה, ובזה פליגי.

רמז בכתוב לדברי המכילתא

איתא בגמרא (סוכה נ"ב ע"א), לעתיד לבא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים. צדיקים נדמה להם כהר גבוה, צדיקים בוכין ואומרים, היאך יכולנו לכבוש הר גבוה לפי"ז יש לפרש, ויחן שם ישראל נגד ההר, כלומר, נגד היצר הרע שנדמה כהר, וזהו, שבאו בתשובה.

ה, ישיבת רות עם נערות בעוז מקציר שעורים עד כלות קציר חטים

כתיב (רות פרק א פסוק כב), "ותשב נעמי ורות המואביה כלתה עמה השבה משדי מואב והמה באו בית לחם בתחלת קציר שעורים",

כתיב (רות פרק ב' כג) "ותדבק בנערות בעוז ללקט עד כלות קציר השעורים וקציר החטים",

איתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"א) הביאו לפני עומר בפסח הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, נסכו לפני מים בחג,

כתב המהרש"א (ראש השנה ט"ז ע"א ד"ה הביאו עומר), חשיב כאן שלושה דברים שהם

מבואר, שעשירותם של רבי אלעזר בן עזריה
ורבי אלעזר בן חרסום, לא היתה עשירות

ממונית בלבד, אלא עשירות תורנית יחד עם עשירות ממונית, ופירושו שעשירות ממונית צריך לדעת מאין זה בא ולאן זה הולך, כלומר, לדעת שהקב"ה נתן לו את העשירו, ובדרך התורה יש לדעת מה המטרה של העשירות שקיבל,

ובזה מבואר למה ביאר רש"י בפירושו ל"עטרת חכמים עשרם" בשתי פנים, האחד לכסף והשני לתורה, כי עשירות כספית ללא ההבנה בדרך התורה, מה טעם יש בה, ונוח לו שלא נברא,

ביאור הכתוב עושה עושר ולא במשפט

כתיב (ירמיה פרק יז הפטרת בחוקותי) "עשה עשר ולא במשפט, בחצי ימיו יעזבנו",

עפ"י הני"ל יש לבאר הכתוב שעשיית עושר צריך להיות בעשיית **משפט**, כלומר בעשיית **דין וחשבון**, על מה ולמה נתקבלה העשירות, כמ"ש איזהו עשיר השמח בחלקו, כלומר ששמח בחלק שנת לו הקב"ה, אך אם אינו יודע זאת, עשירות זו למה, ואין הוא ראוי לה, וזהו עושה עושר ללא משפט כלומר ללא דין וחשבון, ראוי לעזבו בחצי ימיו,

לפי"ז מבואר, למה נתנו דוגמא לעשירות את רבי אלעזר בן עזריה ורבי אלעזר בן חרסום,

שוב מצאתי ברבינו בחיי כדברים האלה

רבינו בחיי הקדמה לפרשת בחוקותי, "עטרת חכמים עשרם אולת כסילים אולת" (משלי יד, כד) שלמה המלך הודיענו בכתוב הזה כי העושר היא מדה שהחכמים זוכין בה ופושעים יכשלו בה, כי כשהעושר ברשות החכם הנה הוא לו עטרה וכבוד, מפני שכל זמן שהוא חסר העושר חכמתו בזויה ודבריו אינם נשמעים, ועם העושר יש לאל ידו להרים ראש האמת ולהשפיל השקר ואת כל הדוברים אותו, ועוד שיפזר אותו במעלות ובמעשים שהוא מתעטר ומתכבד בו. ולימדך הכתוב כי העושר הזה שהוא עטרה לחכמים הוא לכסילים אולת, לפי שהכסילים מתגאים בעשרם ובו ירימו קרן להחזיק ידי כל עוברי עבירה ותגבר ידם לעשות כל דבר פשע:

ז, ערב שבועות הוא יום טובח-טבח
וביאור הכתוב חץ שוחט - שחוט

איתא בגמרא (קידושין דף מט עמוד ב) הרי את מקודשת על מנת שאני עשיר - אין אומרים

כרבי אלעזר בן חרסום וכרבי אלעזר בן עזריה, אלא כל שבני עירו מכבדים אותו מפני עושרו. ע"כ,

יש לבאר, למה נתנו דוגמא לעשירות את רבי אלעזר בן עזריה ורבי אלעזר בן חרסום,

עשירותו של רבי אלעזר בן עזריה

איתא בגמרא (שבת דף נד עמוד ב) אמר רב, ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב, תריסר אלפי עגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה מעדריה כל שתא ושתא, ע"כ,

כתיב (משלי פרק יד פסוק כד) "עטרת חכמים עשרם אולת כסילים אולת", **פירש** רש"י (משלי פרק יד פסוק כד) עטרת חכמים עשרם - שהם עשירים בתורה,

איתא בגמרא (סוטה דף מט עמוד ב) משמת רבי אלעזר בן עזריה - בטלו עטרות חכמה, **שעטרת חכמים עשרם**, ע"כ,

פירש רש"י (סוטה דף מט עמוד ב) רבי אלעזר בן עזריה - עשיר הוא כדאמר"י (שבת דף נד:): תריסר אלפי עגלי הוה מעשר מעדריה כל שתא.

יש לדייק במה ששינה רש"י פירושו בפסוק **עטרת חכמים עשרם**, שפירש **עשירות כמשמעו**, ובגמרא, מפרש רש"י **עשירות בתורה**, ראה להלן,

עשירותו של רבי אלעזר בן חרסום

איתא בגמרא (יומא דף לה עמוד ב) עשיר אומרים לו, מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר עשיר הייתי וטרוד הייתי בנכסי אומרים לו כלום עשיר היית יותר מרבי אלעזר בן חרסום, אמרו עליו על **רבי אלעזר בן חרסום** שהניח לו אביו אלף עיירות ביבשה, וכנגדן אלף ספינות בים, ובכל יום ויום נוטל נאד של קמח על כתיפו ומהלך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה. פעם אחת מצאוהו עבדיו ועשו בו אנגריא. אמר להן: בבקשה מכם, הניחוני ואלך ללמוד תורה! אמרו לו: חיי רבי אלעזר בן חרסום שאין מניחין אותך! ומימיו לא הלך וראה אותן, אלא יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה. ע"כ,

מבואר בדברי רש"י כי הכובש את יצרו הוא קודם שחטא, וזובח את יצרו הוא לאחר שחטא, **אך בדברי המהרש"א** נראה שהכובש את יצרו הוא לאחר שחטא,

ביאור ה' ה' קודם שיחטא ולאחר שיחטא

איתא בגמרא (ראש השנה י"ז ע"ב), **כתיב** (שמות ל"ד ו') **"ה' ה' קל רחום וחנון"**, אני הוא **קודם שיחטא האדם**, ואני הוא **לאחר שיחטא האדם** ויעשה תשובה, ע"כ,

כתב הבני יששכר, יש להתבונן מהו הרבותא **אני ה' "ברחמים" קודם שיחטא האדם**, הלא עיקר החידוש הוא אפילו כשיחטא האדם, כשיעשה תשובה, מתנהג הש"י עמו ברחמים,

יש לבאר, ע"ד הנ"ל כי יש הכובש את יצרו **קודם שיחטא**, ויש הזובח את יצרו **לאחר שיחטא**, א"כ הרוצה להתגבר על יצרו ולכובשו קודם שיחטא, ודאי צריך רחמים מרובים, וזהו **אני ה' ברחמים קודם שיחטא**,

יש לכוון הכתוב שופך דם האדם באדם דמו ישפך

כתיב (בראשית ט"ו ו') **"שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם"**, וכבר עמדו על התוספת **"באדם"**, היל"ל שופך דם האדם דמו ישפך,

אך נ"ל לפרש, עפ"י **הא דאיתא בגמרא**, (שבת פ"ט ע"א), **כתיב** (תהלים ס"ח י"ט) **"עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם"**, בשכר שקראוך **"אדם"** לקחת מתנות, ע"כ,

וכך יש לכוון, שופך דם האדם זהו מי שבא **לטבות**, באדם הרמז ליום מתן תורה, **דמו ישפך על ידי מתן תורה** הוא יהיה **טבות**, כפירוש המהרש"א,

כי בצלם אלוקים עשה את האדם, פירוש ע"י שזובח ליצרו הוא מחזיר את צלם האלוקים אל האדם,

ביאור הכתוב חץ שוחט-שחוט לשונם

איתא בגמרא (ערכין טו עב) כל המספר לשון הרע, אומר הקדוש ברוך הוא, אני עליו מלמעלה ואתה עליו מלמטה נדוננו, שנאמר חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים, אין חץ אלא לשון, שנאמר: **חץ שחוט לשונם מרמה דבר**,

איתא בגמרא (שבת קכ"ט ע"ב) הקזת דם במעלי יומא **דעצרתא** - סכנתא. וגזרו רבנן אכולהו מעלי יומא טבא משום **יומא טבא דעצרת דנפיק ביה זיקא ושמיה טבות**. דאי לא קבלו ישראל תורה - הוה טבח להו לבשרייהו ולדמייהו, ע"כ,

ביאור המהרש"א למה נקרא יום טבות ולט טובח

איתא בגמרא (סנהדרין מ"ג ע"ב) אמר רבי יהושע בן לוי, **כל הזובח את יצרו ומתודה עליו**, מעלה עליו הכתוב כאילו כיבדו להקדוש ברוך הוא בשני עולמים,

פירש רש"י זובח את יצרו - לאחר שהסיתו לחטוא הוא זובחו והורגו ושב בתשובה ומתודה עליו,

כתב המהרש"א (סנהדרין מ"ג ע"ב ד"ה כל הזובח את יצרו) ר"ל **הכובש את יצרו** כמו שיסד ר' אפרים (בסליחות ליום כפור) **גבורות הזובחים אשר יצרים טובחים ומודים ומשבחים המה הגבורים ור"ל שכובש את יצרו להבא ומתודה לשעבר**,

וע"פ דרך זה יתיישב מ"ש (שבת דף קכט עמוד ב) מעלי יומא דעצרת **נפיק ביה זיקא ושמיה טבות**, דאי לא קבילו ישראל התורה היה טבח להו לבשרייהו,

דלכאורה קשה דלא ה"ל לקרותו **טבות** אלא **טובח** שבא לטבות אחרים, אבל לפי מה שאמרו הכא **שהכובש את יצרו ומנצחו**, הוא זובח יצרו,

במתן תורה נמי דודאי ההוא זיקא שהוא השטן הוא יצר הרע הוא רוח מ"ה שבא לטבות את ישראל אילו לא קבלו התורה, אבל כיון שקבלו התורה **וכבשו את יצרים** הרי אדרבה **זבחו ישראל את היצר הרע**, ושפיר מקרי **טבות**, וקאמר כאלו כבדו להקב"ה כו'. דב' הנוני"ן של יכבדנני דקאי על הקדוש ברוך הוא ב' פעמים דהיינו במה **שכובש את יצרו להבא** מכבדו בעוה"ז, ובמה **שמתודה על לשעבר** מכבדו בעולם הבא, עכ"ל המהרש"א,

יש לעיין בפירוש כובש את יצרו

איתא במשנה (אבות פרק ד משנה א) איזהו גבור הכובש את יצרו **פירש רש"י**, הכובש את יצרו. ואינו הולך אחריו,

עיין באמרי אמת שבועות תר"ע א'.

ט, ביאור הרמ"ע מפאנו שהביא המגן אברהם לתרץ

כתב המגן אברהם (אורח חיים סימן תצ"ד), ומה שקשה עוד דהתורה ניתנה ביום נ"א לספירה, דהא יצאו ממצרים ביום ה' והתורה ניתנה בשבת, כבר תי' **העשרה מאמרות**, דבא **לרמוז לנו יו"ט שני של גליות**, ואפשר דהיינו דקאמר יום א' הוסיף משה מדעתו ואין כאן מקומו, **ע"כ במגן אברהם**,

כתב הרמ"ע מפאנו (שנת ש"ח ש"פ) בספר **עשרה מאמרות** (מאמר חקור דין - חלק ב פרק טו),

כי אמנם חג ה' לנו ביום מתן תורתנו מקרא קדש לסוף חמשים יום אחר הפסח, ופסח מצרים בחמשי בשבת היה (שבת פ"ז), ולכוליה עלמא בשבת ניתנה תורה (שם פו) שהוא לסוף חמישים ואחד יום, **והיא גופא קשיא**.

אלא ודאי, כיון שמתן תורה היה בחוץ לארץ ה' חפץ למען צדקו ליתן חלקנו בתורתו, שכן **הסכימה דעת עליון** לחוג בעצמו ובכבודו ביום טוב של גליות שהוסיף משה מדעתו כדברי רבי יוסי, כי שם ערבים עליו דברי דודים המה היוצרים עת לעשות לה' לפיכך הפרו תורתו כתלונות הנביא ישעיהו (כ"ו כ"ג) "לבד בך נזכיר שמך" שדרשה בר יוחאי (זהר שמות ט) על הסוד הזה,

י, ענפי אילן בביהכ"נ בשבועות הוא להינצל ממלאך המוות

איתא במגן אברהם (או"ח סימן תצ"ד ס"ק ה'), נוהגין להעמיד אילנות בבה"כ ובבתים, וני"ל הטעם שיזכירו שבעצרת נידונין על פירות האילן ויתפללו עליהם, ע"כ,

איתא בגמרא (שבת ל"א), מאי דכתיב (תהלים ל"ט ה') "הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא אדעה מה חדל אני",

אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, "הודיעני ה' קציי", אמר לו, גזרה היא מלפני שאין מודיעין קיצו של בשר ודם, "ומדת ימי מה היא", גזרה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימיו של אדם, "ואדעה מה חדל

מה תקנתו של מספרי לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה, שנא': **מרפא לשון עץ חיים**, ואין לשון אלא לשון הרע, שנאמר: **חץ שחוט לשונם**, ואין עץ אלא תורה, שנאמר: עץ חיים היא למחזיקים בה,

יש לבאר, ע"ד ביאור המהרש"א המובא לעיל בענין **טובח וטבוח**, כי לאחר שנתגברו על יצרם הרי הוא **טבוח**, ואם לאו הרי הוא **טובח**, כך יש לבאר ההבדל בין **הכתיב בפסוק "חץ שחוט לשונם"**, לבין הקרי "חץ שחוט לשונם"

וכך צריך לבאר, כי המספר לשון הרע, עליו הכתוב אומר **חץ שחוט לשונם**, והחוזר בו ובא לתקן, עליו הכתוב אומר **חץ שחוט לשונם**.

ח, למה נקבע חג השבועות ביום החמישים והתורה ניתנה ביום נ"א

כתב מהרש"א (עבודה זרה ג' ע"א) כתבו התוס' בד"ה, יום הששי, תימה למאן דאמר בשבעה בחדש נתנו עשרת הדברות מאי יום הששי וי"ל וכו' עכ"ל.

ושנויי דחיקי נינהו. והנראה בזה, אחרי שיש לדקדק בסוגיא בפרק ר' עקיבא (שבת פ"ז) דפליגי רבנן ור' יוסי, דרבנן סברי בששה לחדש נתנה תורה, ור' יוסי אמר בז' בו, ולכ"ע בשבת נתנה תורה וכו' ע"ש,

ויש לספק בזה דלכ"ע נתנה תורה ביום נ"א מן הספירה, למה קבע הש"י חג השבועות לדורות **ביום חמשים** מן הספירה,

והכוונה בזה לפי שלא היו ישראל אז ראויים לחכמת התורה עד שיטהרו ויקדשו עצמם מכל טומאת מצרים שיצאו משם כמ"ש כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו וכו', וע"כ היתה הטהרה במספר שבעה שבועות ויום חמשים שהם מספרים קדושים כענין שבת שמיטים ויובלות, ולפי שביום נ' נגמרה הטהרה שזכינו אחר כך ביום נ"א לקבל התורה, קבע הש"י אותו **יום חמשים לחג שבועות**, כי יראת חטא קודם לחכמה במעלה ובזמן,

ובזה יתורץ קושיית התוס' דלמאן דאמר נמי בז' בו נתנה תורה הזכיר כאן יום הששי מר"ח לפי שהוא עיקר כי בו נקבע חג השבועות לדורות וק"ל, עכ"ל המהרש"א,

אש, מה מאד יתפעל לב אנושי ולא ירגיש כלל בשום דבר, אבל אלישע, אף שראה זאת, לא נתפעל מכל זה רק מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, שהרגיש בחסרון, עכ"ל, וזהו אם תראה א-ו-ת-י, ולא את רכב האש וסוסי האש, שהאדם מתפעל מזה, עכ"ד,

יש לשאול, כשבא מלאך המוות למינח נפשיה דדוד המלך, והסיח את דעתו מלימוד התורה ע"י שנענע את ענפי האילן, למה לא חשש, שכמו שהיה אצל אלישע שלא הסיח דעתו אל רכב אש וסוסי אש, כביאור הדברי שאול, וכך יהיה אצל דוד המלך,

ויש לפרש, גם אם יש לומר כי אלישע היה אחרי דוד המלך, אך איך לא נגלה לו דבר זה, ויש לומר, מכיון שמלאך המוות לא היה מעורה אצל אליהו הנביא, משום שעלה בסערה השמימה ללא התערבותו של מלאך המוות, לפיכך לא נגלה לו דבר זה.

יב, חכמתה של רות ע"ד המהרש"א היתה שהוציאה עצמה מכלל עני

כתיב (רות פרק ב' ה') כתב רש"י למי הנערה הזאת - וכי דרכו של בועז לשאול בנשים אלא דברי צניעות וחכמה ראה בה,

איתא בגמרא (שבת קי"ג ע"ב), "ויאמר בועז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת", וכי דרכו של בועז לשאול בנערה, אמר רבי אלעזר, דבר חכמה ראה בה, שני שבלין לקטה שלשה שבלין אינה לקטה, וברש"י, דהכי היא מתניתין (פאה פרק ששי משנה ה) במתניתא תנא, מהי החכמה קושיית המהרש"א וביאורו

כתב המהרש"א (שבת קי"ג ע"ב ד"ה דבר חכמה), הרי כך הוא הדין לבית הלל, שניים לקט, שלושה אינם לקט, ומאי דבר חכמה ונראה לפרש, מכיוון ורות היתה גם גיורת גם ענייה וגם אלמנה, היתה ראויה ליטול גם שלושה שיבלים,

ודבר חכמה היה בה, שלא תהיה נחשבת לג' המדוכים האלה, וע"כ לא נטלה רק שתיים לקט כשאר סתם בני אדם, עכ"ל המהרש"א,

אני", אמר לו בשבת תמות, אמות באחד בשבת, אמר לו, כבר הגיע מלכות שלמה בנך ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא, אמות בערב שבת, אמר לו, "כי טוב יום בחצריך מאלף" (תהליפ פ"ד י"א), טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח,

כל יומא דשבתא הוה יתיב וגריס כולי יומא, ההוא יומא דבעי למינח נפשיה, קם מלאך המות קמיה ולא יכיל ליה, דלא הוה פסק פומיה מגירסא,

אמר מאי אעביד ליה, הוה ליה בוסתנא אחורי ביתיה, אתא מלאך המות סליק ובחיש באילני, (מנענע המלאך באילנות להשמיע קול תימה, רש"י), נפק למיחזי, הוה סליק בדרגא, איפחית דרגא מתותיה, אישתיק ונח נפשיה,

מבואר, דע"י נענוע ענפי האילן פסק פומיה מגירסא, לפי"ז אפשר לומר, דמה שנוהגין להעמיד אילנות בבה"כ ובבתים, ומלקטים ענפי האילן בשבועות ומביאים אותם לביהמ"ד, לרמז שלא יוכל מלאך המות לנענע הענפים ולגרום להפסיק פומא מגירסא. כמו שעשה כבר ביום הזה אצל דוד המלך.

יא, למה לא חשש מלאך המוות בדוד המלך ממה שהיה אצל אליהו ואלישע

כתיב (מלכים ב' פרק ב'), "ויהי כעברם ואליהו אמר אל אלישע, שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך, ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי,

ויאמר, הקשית לשאול, אם תראה אותי לקח מאתך, יהי לך כן, ואם אין, לא יהיה, ויהי המה הלכים הלך ודבר, והנה רכב אש וסוסי אש ויפרידו בין שניהם, ויעל אליהו בסערה השמים, ואלישע ראה והוא מצעק, אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, ולא ראה עוד ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים",

כתב בספר דברי שאול ממוהר"ר שאול יוסף נתנזון זצ"ל (חלק הדרשות, ד"ה, נראה עפ"י מ"ש במלכים ב' ב'), והנה ביאור הפסוק הלז שמעתי מכבוד אבי מורי הרב הגאון ז"ל הכ"מ שביאר, שהכתוב מעיד על גודל חכמת אלישע, שהנה, מי שרואה רכב אש וסוסי

ובמדרש (רות רבה ג' ד') רבי חייא ורבי שמעון בן חלפתא הוו יתבי ועסקי באורייתא בערובתא דפסחא, עד אמרם ז"ל **כל צדיק וצדיק יש לו עולם בפני עצמו** והודו לו, **ואיתא בגמרא**, (בבא מציעא דף פג עמוד ב), אין לך כל צדיק וצדיק שאין לו מדור לפי כבודו, ע"כ,

והנה אם כן בדברים אלה, קבלה על עצמה עול מלכות שמים שלמה **בחכמה ובתבונה**,

יד, ביאור ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה ע"ד

הנ"ל

ולזה **נאמר** רות פרק א י"ח "ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל", יראה, ותרא שהיא מתאמצת **בחכמתה ובטענותיה** יותר ממה ששיערה ממנה, ותחדל, **עכ"ל העקידה**,

טו, בדרך העקידה יש לברר במה שאמר הכתוב ובמותם לא נפרדו

עפ"י ביאור העקידה הנ"ל בחכמתה של רות, יש לעיין במה שאמר הכתוב, (שמואל ב פרק א פסוק כג), "שאל ויהונתן הנאהבים והנעימים בחייהם **ובמותם לא נפרדו**"

וצ"ל כפירוש הרד"ק, שפירש לא נפרדו, שלא נפרדו מעם ה'.

טז, ביאור האלשיך הק' בכתובים בחייהם ובמותם לא נפרדו וכי המות יפריד ביני ובינך

כתב האלשיך (על שמואל ב פרק א פסוק כג), כי הנה שאל ויהונתן הנאהבים לשמים והנעימים לבריות, **רצה הקדוש ברוך הוא יתאחדו במחיצה אחת כאחת לעולם הבא**. ושמא תאמר כי אילו זכו לא היו מתים כאחת, שתראה מות של אכזריות, לזה אמר אדרבה מחמת חיבתם היה, וזהו **בחייהם ובמותם לא נפרדו**,

והוא מעין מאמרנו על רות עם נעמי שאמרה (רות א יז) **"כי המות יפריד ביני ובינך"**,

יג, חכמתה של רות ע"ד העקידה במ"ש המות יפריד בינך וביני וביאור ובמותם לא נפרדו

כתיב (רות פרק א פסוק ט"ז), "ותאמר רות אל תפגעני בי לעזובך לשוב מאחרייך, כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אליו עמך עמי ואלקייך אלקיי", "באשר תמותי אמות ושם אקבר כה יעשה ה' לי וכה יסיף **כי המות יפריד ביני ובינך**",

בעקידת יצחק (רות פרק א פסוק ט"ז), כתב, **ותאמר רות**, עתה ביארה מה שאמרה ראשונה, (רות א י'), **"כי אתך נשוב לעמך"**, לא אל בחינתה לבד, (כלומר שתבוא איתה), אך יהיה הרצון במאמר **איתך**, לומר באשר תלכי אלך, ובאשר תלוני אליו, עיקר הכונה הוא מאמר **לעמך**, כי עמך עמי ואלוקיך אלוקי, ובדת אשר תמותי אמות ובמשפטה אקבר, סוף דבר היתה כונתה אל **העם**, לא אל מאמר **אתך** כמו שחשבה, אדרבה כה יעשה ה' לי וכה יוסיף, **כי המות יפריד ביני ובינך**,

ההיפרדות במוות מוכיח על חכמתה העצומה

כתב העקידה, כי לדעתי חכמה עצומה דברה, במה שלא אמרה כי המות לא יפריד ביני ובינך לשון שולל, כי אם לשון מחייב,

"כי המות יפריד ביני ובינך", והכוונה, כי על דרך האמת האנשים אשר אין להם דת אלקית, ודאי אין המות היא המפרדת ביניהם כי מקרה אחד לכל, כי כולם הם מתים בחייהם **ובמותם לא יפרדו** כי מותרם מן הבהמה אין,

אמנם הצדיקים בעלי ברית אלקינו המקוים לנפשותם התעצמות נבדל במעשה ובעיון, כמו שאמרנו היטב אצל "ויפח באפיו נשמת חיים" (בראשית ב' ז') שער ששי מספר העקידה,

הנה הם כמו שאי אפשר שלא יהיו נבדלים במעלותם בחייהם, וכמו שאמר בשרידים מכילתא דרשב"י פ' יתרו י"ט כ"ד, משה מחיצה בפני עצמו אהרן מחיצה בפני עצמו, כן בהכרח **המות יפריד ביניהם** להיות כל אי במעלתו במדרגתו מתחלפת במין ממדרגתו חברו כענין רבוי הנבדלים,

וכמו שאמרו (ב"ב ע"ה ע"א) **אין לך צדיק וצדיק שאינו נכוה מחופתו של חברו**,

כתיב, (איוב כ"ח ט"ז), "לא תסולה בכתם אופיר בשוהם יקר וספיר, לא יערכנה זהב וזכוכית, ותמורתה כלי פז",

ואיך השווה דהע"ה את ערך התורה לערך כסף ושוה כסף, שאמר "טוב לי תורת פיך, מאלפי זהב וכסף", ואפשר לבאר כדלקמן,

ביאור א' ע"ד יש לו מנה רוצה מאתיים

איתא במדרש, (קהלת רבה פרשה א-י"ג), אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאותו בידו אלא **יש לו מנה רוצה מאתיים**,

מבואר, כדאיתא שם במדרש שרוצה להכפיל ממונו מאחד לשתיים, משתיים לארבע, וכו',

ואין מדובר בבעל נפש רחבה שאמר אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב, אלא מסתפק בפי שתיים,

אבל בדברי תורה, אדם שיש בידו מסכת אחת, רוצה שיהיו בידו שישים מסכתות ועוד ועוד,

וע"ז אמר דוד המלך (תהלים קי"ט ע"ב), "טוב לי תורת פיך, מאלפי זהב וכסף", שהתאוה לתורה היא יותר מכסף. וזהו טוב לי תורת פיך, מאלפי זהב וכסף.

ביאור ב' בדרך שאמרו ישראל לדידי שוה לי

מן הדין אפשר לקדש בכסף ובשווה כסף, ולדעת האומרים שקידש הקב"ה את ישראל על ידי נתינת התורה, והיא כסף הקידושין. יש לברר אם יש בתורה שוה כסף, שכן מצינו, שחזר הקב"ה על כל אומות העולם לתת להם את התורה, ולא היתה אומה שרצתה לקבל, ואמרו שאין לתורה ערך אצלם,

רק בני"י אמרו מיד נעשה ונשמע, וקיבלוה, ואם כן הוי כאשה שאמרה לדידי שוה לי, שבכך הדין הוא שנקנית, כמבואר בקידושין (ח'), ולפי שקיבלו עליהם ישראל ואמרו לדידי שוה לי, זכו בתורה שהיא כסף הקידושין.

מבואר לפי זה, כיון שהתורה היא כסף הקידושין של עם ישראל, ומן הדין אפשר לקדש רק בכסף ובשווה כסף, לפיכך השוה דהע"ה את התורה לערך כספי, ואמר, טוב לי תורת פיך, מאלפי זהב וכסף, שיוכל הקב"ה לקדש את עמו ישראל ע"י התורה.

כי ידענו מחכמי האמת כי נפש הגר נעשה מלבוש לנפש צדיק, בעלותו אל המנוחה העליונה, ועל דרך זה תהיה נפש גיורת מלבוש אל נפש צדקת,

כי כה יעשה לי אלקים כמאמרך, וכה יוסיף, כי עמך אהיה **בעולם הזה ובעולם הבא**, כי רק המות בלבד הוא שיפריד ביני וביניך, **כי לא יהיה מפריד, רק המות**, כי מיום מות הראשונה משנינו עד מות השנית נפרד, אך לא אחר היות שנינו שמה **כי אז נעמדה יחד**,

ובזה נבא אל ביאור הענין "ויקנן דוד את הקינה הזאת על שאול ועל יהונתן בנו", אמר דוד הנה רצה יתברך יהיו יחד **שואל ויהונתן בעולם הזה ובעולם הבא**, ולא בלבד שמחיצתן אחת, כי אם שגם לא יתפרדו **מיום מות זה עד יום מות זה**, כי אם שגם המות לא יפריד, כי ימותו כאחת, באופן שבחייהם ובמותם לא נפרדו, **עכ"ל האלשיך**.

יז, ביאור נוסף בחכמתה של רות

אפשר לבאר עוד, דרש"י פירש על הפסוק (רות פרק ב' ה') "ויאמר בעז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת", וכרך **דברי צניעות וחכמה יחד**, לפי"ז **אמרתני לתרץ את קושית המהרש"א**, שהקשה, הרי כך הוא הדין לבית הלל, שניים לקט, שלושה אינם לקט, ומאי דבר חכמה, אפשר לומר, כי החכמה של רות היתה לנהוג בצניעות, שמחה בחלקה, ובכך קיימה רות בעצמה הא דשנינו, (אבית פרק ד' משנה א') **איזהו עשיר השמח בחלקו אמרה רות**, מכיון והשמח בחלקו הוא עשיר, א"כ אין לה דין עני, ומכיון ואין לה דין ענייה, נשאר לה הזכות ללקוט רק בגלל גיורת ואלמנה, ולכן שתיים לקטה שלש לא לקטה,

וזו היתה חכמה יתירה, שע"י חכמה יתירה שהיתה בה, הוציאה את עצמה מכלל עני.

יח, למה השווה דהע"ה את התורה לדבר שיש לו ערך כספי

איך ניתן להשוות את התורה לערך כספי

כתיב (משלי ג' ט"ו) "יקרה היא מפנינים, וכל חפציד, לא ישוו בה", כלומר, שאין להשוות שום דבר לערך התורה,

פירש רש"י זובח את יצרו - לאחר שהסיתו לחטוא הוא זובחו והורגו ושב בתשובה ומתוודה עליו,

כתב המהרש"א (סנהדרין מ"ג ע"ב ד"ה כל הזובח את יצרו) ר"ל **הכובש את יצרו** כמו שיסד ר' אפרים (בסליחות ליום כפור) **גבורות הזובחים אשר יצרו טובחים ומודים ומשבחים המה הגבורים ור"ל שכובש את יצרו להבא ומתודה לשעבר**,

וע"פ דרך זה יתישב מ"ש (שבת דף קכט עמוד ב) מעלי יומא דעצרת **נפיק ביה זיקא ושמיה טבוח**, דאי לא קבילו ישראל התורה היה טבח להו לבשרייהו,

דלכאורה קשה דלא ה"ל לקרותו **טבוח** אלא **טובח** שבא לטבוח אחרים, אבל לפי מה שאמרו הכא **שהכובש את יצרו ומנצחו**, הוא זובח יצרו,

במתן תורה נמי דודאי ההוא זיקא שהוא השטן הוא יצר הרע הוא רוח מ"ה שבא לטבוח את ישראל אילו לא קבלו התורה, אבל כיון שקבלו התורה **וכבשו את יצרו** הרי אדרבה **זבחו ישראל את היצר הרע**, ושפיר מקרי **טבוח**, וקאמר כאלו כבדו להקב"ה כו'. דב' הנוני"ן של יכבדנני דקאי על הקדוש ברוך הוא ב' פעמים דהיינו במה **שכובש את יצרו להבא** מכבדו בעוה"ז, ובמה **שמתודה על לשעבר** מכבדו בעולם הבא, **עכ"ל המהרש"א**,

יש לעיין בפירוש כובש את יצרו

איתא במשנה (אבות פרק ד משנה א) איזהו גבור הכובש את יצרו **פירש רש"י**, הכובש את יצרו. ואינו הולך אחריו, **מבואר בדברי רש"י** כי הכובש את יצרו הוא קודם שחטא, וזובח את יצרו הוא לאחר שחטא, **אך בדברי המהרש"א** נראה שהכובש את יצרו הוא לאחר שחטא,

ביאור ה' ה' קודם שיחטא ולאחר שיחטא

איתא בגמרא (ראש השנה י"ז ע"ב), **כתיב** (שמות ל"ד ו') **"ה' ה' קל רחום וחנון"**, אני הוא **קודם שיחטא האדם**, ואני הוא **לאחר שיחטא האדם** ויעשה תשובה, ע"כ, **כתב הבני יששכר**, יש להתבונן מהו הרבותא אני ה' **"ברחמים" קודם שיחטא האדם**, הלא עיקר החידוש הוא אפילו כשיחטא האדם, כשיעשה תשובה, מתנהג הש"י עמו ברחמים,

יט, מה היה כסף הקידושין שקידש הקב"ה את ישראל

בספר פנים יפות (פרשת תרומה, ובהרחבת יתר מבואר הדבר בשקלא וטריא שכתב בעל פנים יפות, בהקדמה לספרו המקנה על קידושין),

ושם דן בדעות השונות, אם כסף הקידושין שקידש הקב"ה את ישראל היה ביזת הים, או מתן תורה

כ, אי LAVE האי יומא בדרך הלצה

נתבאר לעיל ע"ד התוס' שרב יוסף השווה עצמו ליוסף הצדיק,

איתא בגמרא (סוטה ל"ו ע"ב), בא גבריאל ולימדו שבעים לשון, לא הוה קגמר, הוסיף לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא ולמד, שנאמר: **עדות ביהוסף** שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע.

מבואר א"כ שיוסף ידע **בשבעים לשון**, ואפשר שרב יוסף שהשווה עצמו גם ידע בכך,

ותרגום המילה LAVE = **לאוו** באנגלית הוא אוהב, לפי"ז י"ל אי **לאוו** האי יומא, אם היו כולם **אוהבים** את היום של **מתן תורה**, כמה יוסף איכא בשוקא, פירוש כמה רב יוסף היו בשוק.

כא, ערב שבועות הוא יום טבוח - טובח וביאור הכתוב חץ שוחט-שחוט

איתא בגמרא (שבת קכ"ט ע"ב) הקזת דם במעלי יומא דעצרתא - סכנתא. וגזרו רבנן אכולהו

מעלי יומא טבא משום יומא **טבא דעצרת דנפיק ביה זיקא ושמיה טבוח**. דאי לא קבלו ישראל תורה - הוה טבח להו לבשרייהו ולדמיייהו, ע"כ,

איתא בגמרא (סנהדרין מ"ג ע"ב) אמר רבי יהושע בן לוי, **כל הזובח את יצרו ומתודה עליו**, מעלה עליו הכתוב כאילו כיבדו להקדוש ברוך הוא בשני עולמים,

ובא לתקן, עליו הכתוב אומר חץ שחוט לשונם.

כב, טעמים לאכילת מאכלי חלב
בשבועות

טעם א'

אפשר לתת טעם, לכך שנהגו לאכול מאכלי חלב בשבועות, דבזמן שקיבלו בני"י את התורה, בוודאי קיבלו על עצמם, ליגריס באורייתא תדירא, ללא הפסק כלל וגם מבלי לישון,

ואיתא בגמרא (סוכה נ"ג ע"א) שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר,

לפי"ז אפשר, שכאשר שמע משה רבינו, שקיבלו עליהם שלא לישון כלל, היו חייבין לישון לאלתר, ולפיכך הורה להם משה רבינו, לאכול **מאכלי חלב**, כדכתיב בספר שופטים (פרק ד') ותפתח את נאוד החלב ותשקהו, וברש"י, נאד החלב - שהחלב מכביד את הגוף להיות נרדם, ולכן אכלו מאכלי חלב, כדי שישנו לאלתר.

טעם ב'

עוד יש לומר, כל מאכל שמתקלקל לא ניתן להשתמש בו יותר, משא"כ חלב שהחמיץ ניתן לעשות ממנו גבינה ומאכלים נוספים, וכך גם בתורה, אם אדם חלילה החמיץ, אל לו להתייאש,

טעם ג'

עוד יש לומר, חל"ב בגימטריא 40 רמז, להא דריש לקיש (תענית ז' ע"ב) הוה מסדר מתניתיה ארבעין זמנין כנגד ארבעים יום שניתנה תורה, ולכן אוכלים מאכל שמספרו ארבעים,

טעם ד'

עוד יש לומר, כתיב (שיר השירים ד' י"א) "נפת תטפנה שפתותיך כלה, דבש וחלב תחת לשונך, וריח שלמתיך כריח לבנון", לומר לך, כי ביום שישראל הם ככלה, יש להם לקיים, **דבש וחלב תחת לשונך**,

כג, יש לבאר למה לא רצו ההרים
להתאחד במריבתם על קבלת התורה

יש לבאר, ע"ד הנ"ל כי יש הכובש את יצרו **קודם שיחטא**, ויש הזובח את יצרו **לאחר שיחטא**, א"כ הרוצה להתגבר על יצרו ולכובשו קודם שיחטא, ודאי צריך רחמים מרובים, וזהו **אני ה' ברחמים קודם שיחטא**,

יש לכוון הכתוב שופך דם האדם באדם דמו ישפך, **כתיב** (בראשית ט' ו') "שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם", וכבר עמדו על התוספת "באדם", היל"ל שופך דם האדם דמו ישפך,

אך נ"ל לפרש, עפ"י **הא דאיתא בגמרא**, (שבת פ"ט ע"א), **כתיב** (תהלים ס"ח י"ט) "עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות **באדם**", בשכר שקראוך "**אדם**" לקחת **מתנות**, ע"כ,

וכך יש לכוון, שופך דם האדם זהו מי שבא **לטבוח**, באדם הרמז ליום מתן תורה, **דמו ישפך** על ידי מתן תורה הוא יהיה **טבוח**, כפירוש המהרש"א,

כי בצלם אלוקים עשה את האדם, פירוש ע"י שזובח ליצרו הוא מחזיר את צלם האלוקים אל האדם,

ביאור הכתוב חץ שוחט-שחוט לשונם

כתיב (ירמיהו פרק ט) חץ שוחט (שחוט) לשונם מרמה דבר בפיו שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו:

איתא בגמרא (ערכין טו עב) כל המספר לשון הרע, אומר הקדוש ברוך הוא, אני עליו מלמעלה ואתה עליו מלמטה נדוננו, שנאמר חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים, אין חץ אלא לשון, שנאמר: **חץ שחוט לשונם מרמה דבר**,

מה תקנתו של מספרי לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה, שנא': **מרפא לשון עץ חיים**, ואין לשון אלא לשון הרע, שנאמר: **חץ שחוט לשונם**, ואין עץ אלא תורה, שנאמר: עץ חיים היא למחזיקים בה,

יש לבאר, ע"ד ביאור המהרש"א המובא לעיל בענין **טובח וטבוח**, כי לאחר שנתגברו על יצרם הרי הוא **טבוח**, ואם לאו הרי הוא **טובח**, כך יש לבאר ההבדל בין **הכתיב** בפסוק "**חץ שוחט לשונם**", לבין הקרי "**חץ שחוט לשונם**"

וכך צריך לבאר, כי המספר לשון הרע, עליו הכתוב אומר **חץ שוחט לשונם**, והחוזר בו

איתא בגמרא (מגילה דף כט עמוד א) **כתיב**, (ירמיהו מ"ו י"ח) "כי כתבור בהרים וככרמל בים יבוא", (רש"י, וככרמל בים יבוא - למדנו שעבר כרמל את הים, ואימתי היה - בשעת מתן תורה). והלא דברים קל וחומר, ומה תבור וכרמל שלא באו אלא לפי שעה **ללמוד תורה**, נקבעים בארץ ישראל, בתי כנסיות ובתי מדרשות שקורין ומרביצין בהן תורה - על אחת כמה וכמה.

דרש בר קפרא, מאי **דכתיב** (תהלים ס"ח י"ז) למה תרצדון הרים גבננים, יצתה בת קול ואמרה להם, למה תרצו דין עם סיני, כולכם **בעלי מומים** אתם אצל סיני. כתיב הכא גבננים וכתיב התם או גבן או דק, אמר רב אשי, שמע מינה האי מאן דיהיר, בעל מום הוא.

כתב המהרש"א (מגילה דף כט עמוד א ד"ה למה תרצו דין עם סיני) נסמך זה המאמר לכאן דפליג אדלעיל שלא באו ההרים ללמוד תורה אלא לעשות דין עם הר סיני לומר שהם גבוהים יותר ממנו ועליהם ראוי ליתן התורה,

אבל יצתה ב"ק שגבהות הוא מומם בזה וכדאמרינן פ"ק דסוטה **לעולם ילמוד אדם מדעת קונו**, (רש"י, לאהוב את הנמיכות) שהרי הניח הקדוש ברוך הוא כל ההרים והגבעות והשרה שכינתו על הר סיני, שנא' את דכא ושפל רוח,

למה לא רצו ההרים להתאחד

על פי הנ"ל תרצתי למה שהוקשה, אצל יעקב אבינו כשכל אבן אמרה עלי יניח צדיק ראשו התאחדו האבנים לאבן אחד, ולמה במתן תורה כשכל הר רצה שעליו תינתן התורה לא התאחדו,

והשבתי, ע"ד הא דאיתא, (מגילה כט ע"א), מאי דכתיב למה תרצדון הרים גבננים, יצתה בת קול ואמרה להם, למה תרצו דין עם סיני, כולכם בעלי מומים אתם אצל סיני. כתיב הכא גבננים וכתיב התם או גבן או דק, אמר רב אשי: שמע מינה האי מאן דיהיר - בעל מום הוא.

לפי"ז יש לפרש דלפי שההרים היו מתיהרים, רק אני ולא אחר, לכן לא רצו להתאחד.

כתב בכלי חמדה (הוצאת פיעטרקוב, פרשת בשלח, דף צ"ז), בדברי המדרש דזרח מהר שעיר, והופיע מהר פארן, שהחזיר הקב"ה על כל אומה ולשון שיקבלו את התורה, וכשבא לבני עשיו, שאלו מה כתוב בה, ואמר לא תרצח, אמרו או"ה לא בעינא וכו', אמנם ישראל קיבלו את התורה ברצון,

והקשה כבוד אדמו"ר הגאון הקדוש זצוקללה"ה מגור, (השפת אמת) דילמא מ"ה קבלו ישראל את התורה"ק, מפני שאין בתורה"ק דבר נגד הטבע של ישראל לכן קבלו אותה, ואה"נ אם הי' דבר המתנגד לטבע שלהם לא היו מקבלים את התורה,

והשיב, דלכן צוה הקב"ה קודם קבלת התורה מצות הגבלה, להגביל את ההר סביב לבל יהרסו לעלות, והי' מעלות (דרגות) בזה, ומטבע של ישראל לחקור כל דבר אחר שורשו, ולהתבונן בכל דבר עד כמה שיכול, ובה שצוה להם הקב"ה מצות הגבלה ונתן תחומין לכל או"ה היכן מקום עמידתן, בזה צוה להם דבר אשר הוא נגד טבען של ישראל, ואעפ"כ אמרו נעשה ונשמע, וזה שבחן של ישראל, ודפח"ח, **עכ"ל הכלי חמדה**.

כה, טעם נאה למה ביקש רב יוסף ביום עצרת שיעשו לו עגלה משולשת

איתא בגמרא (פסחים ס"ח ע"ב), רב יוסף ביומא דעצרתא אמר, עבדי לי עגלא תלתא, אמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא, ע"כ, **יש לבאר, למה ביקש דוקא עגלא תלתא**

איתא בגמרא (שבת י" ע"ב), לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף, יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים, ע"כ,

קושית התוס' הרי הירידה למצרים היתה בגזירת ברית בין הבתרים

הקשו התוס', (שבת י" ע"ב), ואע"ג דבלאו הכי נגזר בברית בין הבתרים, דכתיב (בראשית ט"ו), "ועבדום וענו אותם", ומתרץ, עיי"ש,

המהלך של מלך מלכי המהלכים בדרך לירידה למצרים

כד, קושיית השפת אמת, שאינה מובאת בספרי השפת אמת

אינס עיקר מן התורה בהם, כי השם **משה**, בת פרעה נתנה לו, והוא לשון מצרי כדעת המפרשים,

וע"כ אמר במשה, מנין שהוא שם המיוחד לו לעיקר מן התורה, שנאמר "בשגם הוא בשר", שקודם שנקרא כך ע"י בת פרעה, קראו התורה אותו בשם זה, על שם שהוא הוציא ומשה את ישראל מן הים, עד"ה ימשני ממים רבים, וע"כ נקרא משה ולא נמשה או משוי והוא מבואר, **ע"כ פירוש המהרש"א**,

בספר בניהו בן יהודע (חולין קל"ט ע"ב), מבאר, משה מן התורה מנין. נ"ל בס"ד הכונה, בתורה כתוב שבשם זה קראתו בתיה אחר שגמלתו אמו והביאתו אצלה, וקראתו משה על שם המקרה שקרה לו, ומנין לנו ראייה מן התורה, שזה השם גזור לו מן השמים, דלכן נעשה שם זה עיקר יותר משאר שמות שיש לו. והשיב, רמוז מקדם קדמתה בכתוב בשגם זה משה.

אי נמי נ"ל בס"ד (בן יהודע), דהכי קאמר, משה, מן ה' תורה, ר"ל מן **חמשה חומשי תורה** מנין, כי שמו הטוב אינו כתוב אלא בארבעה ספרים ואינו נזכר בספר בראשית,

והשיב **בשגם זה משה** והוא פסוק בספר **בראשית**, ע"כ פירוש הבן איש חי,

יש לבאר הקושיא כיצד קיבלו תורה ממלאך

חשבתני לבאר ולומר, כי יש לשאול, מכיוון ומשה עלה למרום, ושם, ארבעים יום לחם לא אכל ומים לא שתה, והיה כאחד המלאכים, ואח"כ הביא תורה לבניי, אולי נאמר כי ממלאך לא ניתן לקבל תורה, כי לא בשמים היא,

אפשר לפרש, כי זו היא שאלת הגמרא, **משה מן התורה, מנין**, האם ניתן לקבל תורה ממשה, שמא הוא מלאך,

ע"ז אומרת הגמרא, "בשגם הוא בשר" זה משה, כלומר, שמשה, הוא **בשר** ודס, ואינו בגדר מלאך, ולכן אפשר וצריך לקבל התורה ממשה רבינו.

אהבת הת"ח לתורה מסלק אהבת הת"ח להשי"ת דברי המהר"ל

כתב המהר"ל בהקדמתו לספר תפארת ישראל

מבואר, כי הירידה למצרים היתה בגזירת ברית בין הבתרים, ושינוי ששינה יעקב את יוסף, היה מהלך בתוך השתלשלות הירידה למצרים, כאמרם נתגלגל הדבר,

רב יוסף השווה עצמו ליוסף הצדיק

איתא בגמרא (סנהדרין מ"ב ע"א), קרי רב יוסף אנפשיה "ורב תבואות בכח שור", וכתבו התוספות שם, (ד"ה קרי רב יוסף אנפשיה), משום דיוסף איקרי בכור שור, כדכתיב (דברים ל"ג) בכור שורו הדר לו, **עכ"ל התוס'**, **מבואר**, שרב יוסף השווה עצמו ליוסף הצדיק,

בברית בין הבתרים נאמר קחה לי עגלה משולשת כתיב (בראשית ט"ו ט') "ויאמר אליו קחה לי עגלה משולשת ועז משולשת ואיל משלש ותר וגוזל",

ביאור במה שאמר כמה יוסף איכא בשוקא

לפי זה אפשר לפרש כמין חומר, את מה שביקש רב יוסף **עגלה משולשת**, לפי שרב יוסף, השווה עצמו ליוסף הצדיק כדברי התוס',

וכך אמר רב יוסף, עבדי לי עגלא תלתא, דבברית בין הבתרים נאמר (בראשית ט"ו) קחה לי **עגלא משולשת**, שהיא **עגלא תילתא**, ואי לאו האי יומא, של ברית בין הבתרים, דקא גרים, שגרם את הירידה למצרים, לא היה צריך ההשתלשלות לגלגל הירידה למצרים ע"י שינוי ששינה יעקב את יוסף,

ואז, כמה יוסף איכא בשוקא, הייתי יכול להיות כמו כולם, ולא היה צריך לשנות בי את כתונת הפסים כדי שיתגלגל דבר הירידה למצרים, והייתי כמו כל יוסף אחר שבשוק. וזהו, **אי לאו האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא**.

כו, איך קיבלו התורה ממשה שהיה כאחד המלאכים בשמים

איתא בגמרא (חולין קל"ט ע"ב), משה מן התורה מנין, "בשגם הוא בשר",

כתב רש"י בשגם, בגימטריא כמו משה, עכ"ל,

כתב המהרש"א (חולין קל"ט ע"ב ד"ה משה מן התורה מנין), דלפי הנראה, היה לבעל דין לחלוק ולומר, שאלו שמות המיוחדים להם

אשר נתתי לפניהם", (עיי"ש באריכות כי הדברים נוראים). **עכ"ל המהר"ל**.

כז, ביאור המהר"ל למה היה צריך לחזור אחר כל האומות

איתא בגמרא (עבודה זרה ב' ע"ב) "ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו", וכתב "אלוק מתימן יבוא" וגוי מאי בעי בשעיר, ומאי בעי בפארן, אמר רבי יוחנן מלמד שהחזירה הקדוש ברוך הוא על כל אומה ולשון ולא קבלה, עד שבא אצל ישראל וקבלה,

כתב המהר"ל בספר **גור אריה** (דברים - ל"ג ב') פתח תחלה בשבחו של מקום. דאם לא כן, מה ענין "ויאמר ה' מסיני" לכאן, שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה. וכן שנינו בספרי,

שהלך אל עשו אם יקבלו את התורה, והשיב עשו מה כתיב בה, אמר לו "לא תרצח" (שמות כ"ג), "לא תגזול וגו'". אמר עשיו, כל ברכתו שנתברך, "ועל חרבך תחיה" (בראשית כז, מ),

אמר לישמעאל שיקבל את התורה, אמר מה כתיב בה, אמר לא תגנוב (שמות כ, יג). אמר, כל ברכותיו אינו רק "והוא יהיה פרא אדם

ידו בכל" (בראשית טז, יב), שיהיה מלסטם את הבריות, ואיך יקבל התורה.

אמר לעמון ומואב שיקבלו את התורה, אמרו מה כתיב בה, אמר לא תנאף, (שמות כ, יג). אמרו, כל עצמן של אותה אומה של עריות הוא, דכתיב (בראשית יט, לו) ותהרנה שתי בנות לוט מאביהן, היאך יקבלו את התורה,

ואף על גב, (מקשה המהר"ל) דבקרא לא כתוב אלא **שעיר ופארן**, ובפרק קמא דעבודה זרה (ב' ע"ב), נמי קאמר שהחזיר הקדוש ברוך הוא את התורה **על כל אומה ולשון**, ומנא לן לומר כך. (שחזר על כל האומות)

ונראה, (מתרץ המהר"ל) דודאי היה הקדוש ברוך הוא מחזיר התורה **על כל האומות**, דאם לא כן, מאי שנא שהיה מחזיר אותה על עשו **ועל ישמעאל**, אלא, משום שלא יאמרו אם נתת לנו התורה היינו מקבלין, שאר אומות נמי יאמרו כך. אלא, (חיבים לומר) שעל כל אומה ולשון היה מחזיר. (שאם לא כן, יכולים הם לטעון אם היית בא אצלינו היינו מקבלים)

איתא בגמרא (בבא מציעא פ"ה ע"א) מאי דכתיב (ירמיה ט' י"א) "מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ", ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה:

דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו, שנאמר, (ירמיה ט' י"א) "ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם", אמר רב יהודה אמר רב **שלא ברכו בתורה תחילה**, ע"כ,

איתא בגמרא (נדריים פ"א ע"א), מפני מה אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהן, אמר רב יוסף שלא יאמרו תורה ירושה היא להם, ע"כ,

כתב המהר"ל וז"ל, ודע עוד, כי התלמיד חכם **לבו דבק אל התורה**, כי חביבה התורה על לומדיה, **ובשביל אהבתם לתורה, דבר זה מסלק אהבת המקום בשעה זאת שבאים ללמוד**, כי כאשר באים ללמוד תורה ואהבתם אל התורה, אין בלמוד שלהם האהבה אל השם יתברך במה שנתן תורה, **כי אין האהבה לשנים**, כי כל אהבה היא דבקות בנאהב, ואם דבק בזה אינו דבק באחר, ולפיכך **אהבת התורה שהיא חביבה עליהם**, דבר זה מסלק שאין הברכה בכל לבו אל השי"ת במה שנתן התורה. **וזה שאין מברכים בתורה תחלה**,

ולפיכך אין יוצאים מהם תלמידי חכמים, כי אלו היו אוהבים אותו, במה שהתורה נמצא **מאתו יתברך**, היה השם יתברך ג"כ סבה לתורה לצאת מהם תלמידי חכמים,

ועתה שהם דבקים ורודפים אחר התורה עצמה בלבד, ואינם דבקים בו יתברך במה שהוא יתברך סבה לתורה, לא היה יוצא מאתם תלמיד חכם שיש בו תורה, שאין כאן הסבה המשפיע את התורה, הוא התלמיד חכם.

וזה שאמר הכתוב (ירמיה ט"ו) "ולא שמעו בקולי" נגד התורה עצמה, "ולא הלכו בה" שלא לקחו התורה עם סבתה, **כי לקיחת**

התורה עם סבתה, נקרא הליכה בתורה לגמרי. ומפני זה, לא היו יודעים דבר זה, לא חכמים ולא נביאים ולא המלאכים, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו, שנאמר, (ירמיה ט"ו י"א) "ויאמר ה' על עזבם את תורתי

אילו באת אלינו היינו מקבלים, ומה שכתב בתורה רק עשיו וישמעאל, הוא, שיש לדון ק"ו שאם

הם לא קיבלו, אומות העולם בודאי לא קיבלו, א"כ אפשר לומר שבאמת לא היה בא אצלם הקב"ה, רק **מכח ק"ו** היה הולך רק לעשיו וישמעאל, ולמה אמרו חז"ל שהיה אצל כולם),

ויש לומר, דזה לא יתכן, (לומר שלא היה אצלם, ומכח ק"ו ידע שלא יקבלו) דהרי הם יהיו אומרים שהיו מקבלים אותם, ולא היה יכול להעניש את האומות - מה שלא קבלו את התורה - מכח קל וחומר.

דהא בפרק שור שנגח (בי"ק לח. ורש"י שם) מסיק דבשביל זה היה הקדוש ברוך הוא מתיר ממונן לישראל, ולא מענישין מכח קל וחומר.

ולפיכך בודאי על כולם החזיר. אלא שכתוב בקרא "שעיר" ו"פארן", שהם האחרונים, דמסתברא שהם יקבלו אותה, **עכ"ל המהר"ל**.

כת, דוד המלך הותר ע"י צניעותה של שרה, ורות המשיכה דרכה

איתא בגמרא (יבמות ע"ו-ע"ז), דהתירו של דוד לבוא בקהל, הוא מדרשת חז"ל עה"פ עמוני ולא עמונית, דדרכו של איש לקדם ואין דרכה של אישה לקדם, וילפינן משרה, דכתיב הנה באוהל, צנועה היתה,

כדאיתא בגמרא (בבא מציעא פ"ז), יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה, (ולא היו צריכים לשאלה) אלא מאי באהל, כדי לחבבה על בעלה, וברש"י להודיעו שהיא צנועה משאר חברותיה, שאינה נראית, וצריך לישאל אחריה, מבואר, **דהתירו של דהע"ה**, שהיה מצאצאי רות המואביה ונעמה העמונית לבוא בקהל, **הוא מחמת צניעות שהיה בשרה אמנו**,

איתא בגמרא (יבמות ע"ז), דרש רבא, מאי דכתיב פתחת למוסרי, אמר דוד לפני הקדושברוך הוא, רבונו של עולם, שני מוסרות שהיו עלי פתחתם רות המואביה ונעמה העמונית,

וקרא דקאמר, (שואל המהר"ל אם חזר על כל האומות, למה כתב רק) וזרח **משעיר** למו הופיע מהר **פארן**,

הכי קאמר, (מבאר המהר"ל, כי אין צורך לכתוב את כולם, **מכח ק"ו**, אם עשיו וישמעאל שהם קרובים לא קיבלוהו, בודאי שאחרים לא קיבלוהו, ואחר שחזר על כל האומות ולא קבלוהו, בא אל עשו וישמעאל, כי אלו מסתבר יותר שיקבלוהו, שהם זרע אברהם, שקיים כל התורה (יומא כ"ח ע"ב), והיה מחזיר עליהם דרך מעלות, מתחלה אל הרחוק, עד שבא אל עשו וישמעאל. והם היו ראויים לקבל אותה, מפני שהם זרע אברהם,

ואפילו הכי לא קבלו אותה. ולפיכך וזרח **משעיר** למו, כיון דלא קבלו אף בני עשו - שוב אין מי שיקבל אותה, ובא אל ישראל מהר שעיר.

וכן **בפארן** גם כן, שבסוף בא אל פארן, אמר אלו בני ישמעאל, ראוי שיקבלו אותה, ולא קבלוהו. אז בא אל ישראל, כי מעכשיו לא נשאר אחד,

ומה שזכר עשו וישמעאל, מפני כי יש בעשו שאין בישמעאל, ויש בישמעאל שאין בעשו, ישמעאל נמול בתחלה (בראשית יז, כה), וקבל עליו בריתו של אברהם. ועשיו אינו בן הפלגש, כמו ישמעאל שהיה בן הפלגש. ולפיכך באחרונה בא אל אלו שנים.

והא דאמרינן בספרי שהשיב עשו מפני שנאמר לו "על חרבך תחיה", וכן ישמעאל מפני שנאמר לו "והוא יהיה פרא אדם ידו בכל", לא שהאומות האחרים שלא נתברכו בברכה הזאת לא היו משיבים כך, אלא רוצה לומר אפילו אלו שהיו מזרע אברהם ויצחק, כיון שנתברכו בברכה הזאת שאינה הגונה

וראויה, כל שכן האחרים, שלא נתברכו כלל, שנמצאו בהם כל אלו הדברים כולם,

ואם תאמר, (מקשה המהר"ל) ומנא ליה לרז"ל לומר שהחזיר הקדוש ברוך הוא התורה על כל אומה ולשון, שמא לא החזיר רק על בני אברהם, וכיון דאינהו לא קבלוהו, אחרים לא כל שכן.

(פירוש), כי לעיל נתבאר שמכח הסברא חיבים לומר שהלך אצל כולם, שלא יאמרו,

ויש לומר דבהאי סברא פליגי, כתיב (שמות ג') בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, מבואר, דיציאת מצרים היה אמצעי, להגיע אל התכלית, שהמטרה היא, תעבדון את האלקים על ההר הזה,

איתא בגמרא (ברכות י"ב), במחלוקת ראבי"ע שביקש להזכיר יציאת מצרים בלילות, וחכמים אמרו רק בימים, ומבאר המהר"ל באיזה סברא פליגי,

וכ"כ בספר, גבורות השם – (פרק נג) ולמה מסתברא ליה לרבי אלעזר יותר לרבות הלילות, ולחכמים לרבות הימים, ויראה דבסברא פליגי, כי כאשר ראינו ביציאת מצרים שהיה בלילה וביום, הלילה שבו הכה הקדוש ברוך הוא בכורי מצרים, ואמר להם פרעה לצאת, והנה כאן בלילה התחלת היציאה, וביום היתה לגמרי, שהרי ביום היו יוצאים ולא בלילה, ולפיכך סבר רבי אלעזר כי יש להזכיר יציאת מצרים גם בלילה, מצד עצם המכה שבאה בלילה דוקא, והיציאה שהיתה ביום, ולכך ראוי להזכיר ביום ובלילה,

אמנם חכמים סבירי להו, אף על גב שהמכה היתה בלילה, יש להזכיר ביום דוקא, כי זה עיקר הגאולה שהיה ביום, ומחמת זאת הגאולה שיצאו ביום היתה המכה בלילה, אם כן נמשך הכל אל היציאה ביום, ע"כ,

מבואר דמחלוקתם היא דחכמים סוברים שיש לנו להזכיר לפי עיקר המטרה, וראבי"ע סבר, דהאמצעי להגיע אל המטרה, יש להחשיב כמו המטרה עצמה,

וכך יש לנו לומר כאן, דבהאי פליגי, דיציאת מצרים היה אמצעי להגיע אל המטרה שהיא קבלת התורה, וראבי"ח אמר זכות קבלת התורה, כסברת חכמים שהמטרה היא העיקר, ורחבי"פ אמר זכות השירה על הים, לומר לך שהאמצעי חשוב לא פחות מהמטרה,

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל
 "מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק
 פקס 03-6161777 נייד 0527-616166
 מייל Y0527616166@gmail.com

איתא בגמרא (שבת קי"ג ע"ב) וכי דרכו של בועז לשאול בנערה, במתניתא תנא דבר צניעות ראה בה,

מבואר, דכפי שהיה אצל המלאכים שלא היו צריכים לשאול, וסיבת השאלה היתה, להודיע שהיא צנועה, כן היה הדבר אצל בועז, שסיבת השאלה היתה, להודיע כי סימן צניעות יש בה,

יש לכונן ולומר, דחז"ל לימדו לנו ברות זקנתו של דוד שצניעות היה בה, לומר שהולכת בדרכיה של שרה אמנו, שמכח צניעותה הותר דוד לבוא בקהל, וכך נהגה רות, לומר שדוד שהוא מצאצאיה ראוי לבוא בקהל, משום שהצניעות נמשכת בשושלת דורותיו. עד ביאת משיח בן דוד, בב"א.

כט, מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה ילקה ביום זה

**מה היה זכותו של מש"ר שלא ילקה במים,
 ע"י השלכתו ליאור**

כתיב, (שמות ב' ג') "ולא יכלה עוד הצפינו, ותקח לו תבת גמא, ותחמרה בחמר ובזפת, ותשם בה את הילד, ותשם בסוף על שפת היאר",

איתא בגמרא (סוטה י"ב ע"ב), שאותו היום שהונח משה ביאור, אמרו אצטגניני פרעה שבכך שהונח ביאור, לקה במים,

ר' חנינא בר פפא אמר, אותו היום עשרים ואחד בניסן היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, מי שעתיד לומר שירה על הים ביום זה, ילקה ביום זה,

רבי אחא בר חנינא אמר, אותו היום ששה בסיון היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה ילקה ביום זה, ע"כ עיי"ש,

מבואר, דמחלוקתם היא, איזה זכות יש להזכיר למשה רבינו שלא ילקה ביום זה,

ויש להבין במה חלקו, למה אמר ר' חנינא בר פפא, זכות השירה על הים, ור' אחא בר חנינא אמר זכות קבלת התורה,